

Czirók Zoltán*

Egy „Puma” vadászpilóta utolsó bevetése

Horváth Ernő¹ – Horváth István és Ács Rozália második gyermekeként – 1922. május 20-án, Sárváron látta meg a napvilágot. Az elemi iskola négy osztályát követően a helyi polgári fiúiskolában folytatta tanulmányait, majd vasesztergályos tanoncnak szegődött egy mester mellé, a sárvári cukorgyárba. Iparos tanonc bizonnyítvánnyal a birtokában 1940-ben és '41-ben, rövid időszakokra még alkalmazták az akkor már tulajdonos nélkül maradt és hadiüzemmé alakított gyárban, a fiatal ember azonban hamarosan búcsút intett a munkáséletnek, és pilótaképzésre jelentkezett a Horthy Miklós Nemzeti Repülőalaphoz. 1941 késő tavaszától a győri kiképzőkerethez beosztva vett részt az elsőfokú kiképzésen, majd az október 30-i budaörsi vizsga után a szombathelyi Magyar Királyi Honvéd Légierő Repülőgépezető Iskolájában (REGVI) részesült másod- és harmadfokú kiképzésben. Horváth Ernő az 1942 nyarán történt záróvizsgán megfelelő teljesítményt mutatott ahhoz, hogy a szolnoki vadász harci iskolára vezényeljék. A hozzávetőleg 5 hónapos kiképzést követő mintegy 1,5 évről csak korlátozott információk maradtak fenn, az azonban biztos, hogy a Messerschmitt-átképzést abszolválva, az Újszászy György százados parancsnoksága alatt álló 101/2. századba osztották be. A 22 éves ifjú 1944. július 10-én érkezett meg a „Pumák” állomáshelyéül szolgáló Veszprém-Jutas repülőtérré. Első bevetésére július 25-én került sor, de az osztrák területeket támadó amerikai kötelékeket ezúttal csak messziről láthatta. Nem így másnap, amikor a kötelékétől leszakadva több rácsapásban támadta az amerikai bombázókat, azonban kifogyott az üzemanyaga és Budweis repülőtere mellett, egy szántóföldre tette hasra vadászgépét.

Horváth Ernő összesen 8 bevetést repült, ebből kettőt vagy hármat augusztusban, legalább egyet pedig október 9. és 12. között, az alföldi páncéloscsata harcaiban, a felvonuló szovjet gyalogos és páncélos egységek ellen. Utolsó felszállására 1944. november 1-én került sor.

1. ábra. Horváth Ernő portréfotója (A Lengyel család gyűjteményéből)

Mindenszentek napján Veszprém felett is derült volt az ég, az ezred néhány gépe egész nap készséget adott, az 1. és 2. századtól pedig egy-egy raj bevetésre is került a repülőtér biztosítására,² amelynek Horváth Ernő mellett Krascsenics Lajos is részese volt; ő a következőképp emlékezett a történetekre:

„November elseje is a már megszokott menetrend szerint indult. Busszal ki a reptérre, ott reggeli, majd reményekkel teli várakozás, hátha megússzuk bevetés nélkül.

De nem úsztuk meg! Miután olyan jelzések érkeztek, hogy az amik alacsony támadása várható, ezért a 2. század egy-egy rajjal egymást váltva, két-három ezer méter magasan, Hajmáskér légtérében fordulózva kivárja megjelenésüket, és onnan zuhan meglepetésszerűen a támadók nyakába. (...)

Szépen emelkedtünk a reptér felett, majd Hajmáskér felé kerültünk, hogy a parancs szerint ott körözve várjuk az ala-

ÖSSZEFOGLALÁS: A katonai repülés történetének fejezetei jellemzően a leghíresebb, legeredményesebb pilótákról szólnak, de mindenképp olyan hajózókról, akik valamilyen kiemelkedő tettet hajtottak végre. A szolgálatukat lelkiismeretesen ellátó, de kevésbé sikeres repülőkről csak nagyon ritkán szól a fáma. A fájdalmasan rövid életű Horváth Ernő szakaszvezető egyike volt e hétköznapi hősöknek. Utolsó bevetésének részletes bemutatását egyrészt Horváth Ernő személyének szélesebb körben történő megismertetése, másrészt az utóbbi időszakban előkerült, a zuhanásáról készült, kivételes és mindeddig publikálatlan fotók indokolják.

KULCSSZAVAK: vadászpilóta, Magyar Királyi Honvéd Légierő, katonai repülés, Messerschmitt, 2. világháború

ABSTRACT: The chapters in the history of military aviation are typically about the most famous, most successful pilots, but certainly about those who have done some outstanding action. However, few words were spoken about those who conscientiously performed the duties of their charge, but less successfully. Chief Corporal Ernő Horváth, painfully short-lived, was one of these everyday heroes. A detailed presentation of his last deployment is motivated on the one hand by making Ernő Horváth's person known on a wider scale, and on the other hand by the photographs of his fall, exceptional and so far unpublished.

KEY WORDS: fighter pilot, Royal Hungarian Air Force, military aviation, Messerschmitt, World War II

* ORCID: 0000-0002-8467-8817

2. ábra. Pihenő a vati reptéren 1942. április 7-én. Balról a második Horváth Ernő (B. Stenge Csaba gyűjteményéből)

csontvázakat, s elvegyük a kedvüket a hasonló próbálkozásoktól.

Nagy nyugalmunknak azonban hirtelen végeszakadt, mert a légvédelem olyan tüzet zúdított körénk, hogy az egy bombázóezrednek is elég lett volna. (...)

Mi azonban jobbnak véltük, ha odébbállunk, mielőtt még belőnék a magasságunkat, mert ahol mi repültünk, az a legeszményibb magasság volt a légfúrosoknak.

Egy nagy kör után, mikor a harcálláspont tudatta, hogy beszéltek a tüzerekkel, visszarepültünk a kijelölt hely fölé.

Ott azonban még az előbbinél is nagyobb tűz fogadott minket, s mikor a robbanások megdobták gépeinket, kis csapatunk szétugrott, és újabb méltatlankodásba kezdünk az irányító központ felé. Térítsék már észre ezeket a vaksi tüzéseket, akik nem tudják megkülönböztetni a saját gépet az ellenségtől!

Néhány perc alatt jött a megnyugtató éter át: menjünk csak vissza a helyünkre, mert beszéltek a tüzerekkel.

Harmadszorra azonban már úgy belejöttek tüzeink, hogy Horváth szakaszvezető gépét eltalálták, s neki ki kellett válnia a kötelékből.⁷³

Ezt követően nem tudni, pontosan mi történt. Krascsenics visszaemlékezésében azt írta, hogy Horváth „sérült gépével légi harcra keveredett az arra kószáló Mustangokkal”. A kitüntetési javaslaton szereplő hivatalos indoklás szerint pedig Horváth Ernő „az ország légterébe bepillant többszörös túlerőben lévő angolász kötelékekkel vívott légharcban saját testi épségével nem törődve sorozatos rácsapásokat hajtott végre, míg találatot kapott s gépével lezuhanva hősi halált halt”.⁴

A szakaszvezető gépét megtámadó amerikai vadászokat nem nehéz azonosítani, ugyanis a nap során a bevetett

3. ábra. Horváth Ernő az aranyasas pilóta, családi körben (A Lengyel család gyűjteményéből)

4. ábra. A Horváth Ernő gépét lelövő Barnett Chaskin hadnagy (középen) Madna repülőterén 1944. október 5-én, és repülőgépe a „Miss Dottie”

5. ábra. A zuhanás pontos helye

alakatok közül az 52nd FG repülőinek volt egyedül légi harca.⁵ A repülőcsoport 37 P-51 Mustang típusú vadászgépe kísérte a 49th BG bombázóit Bécs fölé, de a célpont környékén uralkodó rossz időjárás miatt hosszabb-rövidebb időre több vadászraj is szem elől tévesztette a védelmére bízott négymotorosokat. A 4th FS öt gépből álló „Sárga” raja – Bourne (rajparancsnok), Burton, Chaskin, Hosey és Dzurnak hadnagyok – a jelentés szerint 13.20-kor elhagyta a bombázókat, hogy egy sérült, a kötelékétől le-

6. ábra. Horváth Ernő vadászgépének füstölő roncsa

7. ábra. A lezuhant vadászgép közelében katonák keresik az alkatrészeket

szakadt B-24-es útját biztosítsák hazafelé. 14.00-kor a Balaton közelében 16 000 láb (4877 méter) magasságban repültek, amikor egy magányos Bf 109-est vettek észre, amint keleti irányból épp a kíséretükben lévő Liberátort készült megtámadni. A Mustangok az ellenséges gépre vetették magukat, amely azonnal felhagyott a támadással és zuhanásba vitte a gépét. Az üldözés egészen a talajig folyt, ahol Barnett Chaskin hadnagy a Messerschmitt közelébe férközött és lelőtte.⁶ A napi összesítő jelentés szerint az összecsapás helyének koordinátái: É.sz. 46°43', K.h. 17°30', azaz Balatonlelétől délnyugatra.⁷

A magyar vadászpilóta által kiszemelt, kötelékétől lemaradt bombázó valószínűsíthetően a 451st BG „The Bad Penny” becenevű Liberátora volt, amely a célpont felett a bombakioldást követően légvédelmi találatot kapott. A két megsérült üzemyagtartály miatt a gép 4-es motorjának légcsavarját vitorlázó állásba kapcsolta a pilóta, míg a 3-as motor üresjáratban forgott tovább. Bodycomb hadnagy déli irányba fordította repülőgépét, hogy megpróbáljon visszavergődni a támaszpontjára, a Balaton közelében azonban ismét – saját beszámolójuk szerint – légvédelmi találatot kaptak, ám kicsit később három P-51-es vadászgép szegődött melléjük kísérőként. A Drávát elhagyva a maradék két motor is leállt, miután elfogyott az üzemyanyag, így a legénység kénytelen volt elhagyni a gépet; Jugoszlávia felett kb. 12 000 láb (kb. 3658 méter) magasságról ugrottak ki ejtőernyővel.⁸

A magyar Messerschmitt és az amerikai vadászok közötti egyenlőtlen légi harc Balatonlelle légterében bontakozott

8. ábra. A Bf 109-es orra és szárnyai, elválasztva a gép többi részétől

9. ábra. Közele felvétel a Bf 109-es kiégett és összetört orr-részeről és szárnyairól

ki. A gépek a Kaposvár – balatonlellel út (a jelenlegi 67. számú főút) felett, Látvány felől érkeztek a község fölé kb. 300 méteres magasságban. Horváth Ernő az egyik üldözőjével a hátában kirepült a Balaton fölé, míg a többi ellenséges gép a menekülési útját igyekezett elvágni. Hozzávetőleg a tó közepén balra fordult, majd kb. 3-4 km repülés után ismét balra fordította a „Messzer”-t, Balatonboglártól pedig újra Lelle felé vette az irányt, de innen két amerikai gép szemből repült felé.⁹

E manőverek során a Mustangok folyamatosan támadták és lőtték a magyar vadászgépet. A rádióban az utolsó mondatfoszlány, amit a társai hallottak Horváth Ernőtől, a következő volt: „A fene vigye el, eltaláltak...!”¹⁰ Az azonban nem derült ki, hogy csak a gépet vagy a pilótáját is találat érte-e. Mindenesetre a magyar vadászpilóta a gépét siklásba vitte, a későbbi leszállási helyétől már mintegy 1,5-2

10. ábra. Horváth Ernő sírja a sárvári temetőben

km-re ledobta a kabintetőt, manőverezve átrepült Balatonlelle felett, majd a községtől délre kb. 300 méterre, egy kukoricatábla szélén gyönyörűen hasra tette az erősen füstölő 109-est. A földet érés után a jobb oldalon felvágódott a motorháztető és kegyetlenül égni kezdett a repülőgép a motor és a pilótakabin környékén. A helyiek egybehangzóan állítják, hogy látták a fülkéből kiemelkedő pilótát, ahogy próbál kimászni az égő gépből és visszarogy, valamint azt is, hogy a kényszerleszállást követően az amerikai vadászok rárepültek a lelőtt ellenségre és megsorozták – emiatt, vagyis a pilótát ért találat miatt nem tudott kimene-
különi az égő roncsból.¹¹

A környéken dolgozó munkások, félve a robbanástól, nem mertek közelebb menni, hamarosan pedig csendőrök érkeztek, akik nem engedtek senkit az óriási, fehér lánggal – egészen estig – égő fémtömeg közelébe. A pilótát is csak másnap emelték ki a gépből és szállították a halottas házba, míg a roncsokat a következő napokban levették vigyázták annak elszállításáig. A visszaemlékezők szerint a község lakóit nagyon megviselte a fiatal magyar pilóta halála, az utcákon lehajtott fejvel jártak az emberek, az esedékes futball mérkőzést is elhalasztották.¹²

Horváth Ernő holttestét hazaszállították Sárvárra, és november 5-én a helyi temetőben helyezték örök nyugalomra. A temetést végző Gryneus György plébános szertartása során a „Pumák” két gépe kétszer is átrepült alacsonyban a

nagyközség felett, a temető felett körözve pedig koszorút is dobtak le, kifejezve tiszteletüket elesett bajtársuk iránt.¹³

Édesapja egy héttel fia halálát követően ellátogatott a történet helyszínére, ahol már csak égett fadarabokat és egy nagy krátert talált, minden egyebet összetakarítottak addigra.¹⁴

Horváth Ernőt a 101/2. vadászrepülő század 1944. november 6-án kelt név szerinti veszteségkimutatása alapján, a november 7-én kelt 34. számú ezredparancs rendelkezésével törölték a század állományából.¹⁵ Az ellenség előtt tanúsított vitéz és önfeláldozó magatartásáért posztumusz felterjesztették a Magyar Nagy Ezüst Vitézségi Éremre,¹⁶ helyette azonban a „Tűzkereszt III. fokozatát a fekete szalagon” ítélték oda számára, pontosabban legközelebbi hozzátartozói részére Ernő hősi halálának napjával.¹⁷

Különösen megható gesztus volt a 101. vadászrepülő ezredhez beosztott 11 német tiszt és tiszthelyettes részéről, hogy az ezreddel való együttérzés és bajtársiaság kifejezésre juttatása képpen 1100 pengőt gyűjtöttek össze és juttattak el Heppes őrnagyhoz abból a célból, hogy az adományt a légi harcokban hősi halált halt hajózők legjobban rászoruló hozzátartozói megsegítésére fordítsa. A beérkezett javaslatok alapján az összeg felével a hősi halált halt Horváth Ernő tovább szolgáló szakaszvezető hozzátartozóit támogatták.¹⁸

Horváth Ernő sírja a sárvári temetőben található.

JEGYZETEK

- 2014-ben a sárvári Nádasy Ferenc Múzeum kiadásában jelent meg *Horváth Ernő, egy sárvári vadászpilóta a 2. világháborúban* címmel életrajzi kötet, jelen írás szerzőjének tollából. A tovább szolgáló szakaszvezető utolsó bevetésének bemutatását – Horváth Ernő személyének szélesebb körben történő megismertetésétől – a közelmúltban előkerült, gépének zuhanásáról készült, mindeddig publikálatlan fotók indokolják. A szerző ezúton mond köszönetet a fotók tulajdonosainak, Bruckner Jánosnak (Balatonlelle), valamint Szűcs Andrásnak (Balatonlelle) archívumuk rendelkezésre bocsátásáért;
- Veress. D. Csaba: A Veszprém-jutasi katonai repülőtéren összpontosított m. kir. 101/3. honi vadászrepülő-század bevetési könyve, 1944. május 10. – 1945. május 16. 2. rész. Veszprémi Szemle, 2011. 2. sz. 72. p.;
- Krascsenics Lajos: Egy magyar királyi vadászrepülő visszaemlékezései. Bp., 1990. 51–52. p.;
- Uo. 54. p.; HM-HIM Hadtörténelmi Levéltár (továbbiakban: HL), 101. vadászrepülő-ezredparancsnokság iratai (továbbiakban: 101. vr. ep.). Néhai Horváth Ernő kitüntetési javaslata. 111. d.;
- A 1st, 31st, 325th és 332nd Fighter Group (FG) repülői teljesen eseménytelen bevetés részesei voltak e napon, a bombázók kísérete közben nem is láttak ellenséges repülőgépet. Air Force Historical Research Agency, 1st Fighter Group Narrative Mission Report, No. 1201, 1 November 1944; 325th Fighter Group Narrative Mission Report, No. 107, 1 November 1944; 332nd Fighter Group Narrative Mission Report, No. 107, 1 November 1944.; Dennis C. Kucera: In a now forgotten sky. The 31st Fighter Group in WW2. Stratford, 1997. 316. p. A vármegye területén alacsonyítamadásokat végrehajtó 14th és 82nd FG sem találkozott ellenséggel. National Archives and Records Administration (továbbiakban: NARA), 14th Fighter Group Narrative Mission Report, No. 186. 1 November 1944.; 82nd Fighter Group Narrative Mission Report, 1 November 1944.;
- NARA, 52nd Fighter Group Narrative Mission Report, No. 118, 1 November 1944.; Tom Ivie – Paul Ludwig: Spitfires and Yellow Tail Mustangs. Crowborough., 2005. 150–151. p., FS = Fighter Squadron, azaz vadászrepülő század. Az amerikai légierőben a legkisebb vadászrepülő egység, amely 25-29 repülőgéppel rendelkezett. A bevetések során az egyes századokat rajokra (=Flight) bonthatták;
- NARA, HQ MASAF Intops Summary No. 468. In: 55th Bomb Wing Mission Report, 1 November 1944.
- Missing Air Crew Report 9585. A szerző gyűjteményéből.; Mike Hill: The 451st Bomb Group in Word II. A Pictorial History. Atglen, 2001. 66., 134 p. A B-24-es sorozatszám: 42-51321;
- Id. Szűcs István (Balatonlelle) személyes közlése. Visszaemlékezése szerint a légi harc délután fél kettő körül egy magyar és négy amerikai vadászgép között zajlott le;
- Lengyel István közlése nagyapja, Horváth István visszaemlékezése nyomán;
- Id. Szűcs István (Balatonlelle) személyes közlése. Lengyel István közlése Somogyi Ernő (Balatonlelle) visszaemlékezése nyomán. Somogyi Ernő a község temploma mellett lakott, az eseményeket a templomtoronyból nézte végig. Emlékei szerint a kukoricatábla szélén lévő diófa mellett ért földet a repülőgép;
- Id. Szűcs István (Balatonlelle) személyes közlése. A levontként szolgáló fiatal Szűcs Istvánt is megviselték nemcsak az események, hanem Horváth Ernő rettenetesen – különösen a fején és végtagjain – megégett holttestének látványa; a jobb oldalán tátongó nagy, nyílt seb lövésre utalt;
- Szent László Plébánia Hivatal (Sárvár), Horváth Ernő halotti levelének másolati példánya. Kivonat a sárvári X. Plébánia Halottak anyakönyvéből, 128. sz.; Honvédelmi Minisztérium Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, Központi Irattár (továbbiakban: HM-HIM Kpl). Horváth Ernő veszteségi kártonja.; Lengyel István közlése édesanyja, Lengyel Lajosné (szül. Horváth Mária) visszaemlékezése nyomán. Kozonics Tibor (Sárvár) közlése;
- Lengyel István közlése nagyapja, Horváth István visszaemlékezése nyomán;
- HL, 101. v. rep. ep. 34. sz. ezredparancs (továbbiakban: epcs.) (1944. nov. 7.) 111. d.;
- HL, 101. v. rep. ep. 34. sz. epcs. (1944. nov. 7.) 111. d. Néhai Horváth Ernő kitüntetési javaslata;
- HL, 101. v. rep. ep. 53. sz. epcs. (1944. nov. 30.) 111. d.;
- HL, 101. v. rep. ep. 45. sz. epcs. (1944. nov. 22.) 111. d. Az összeg másik felét a 101/3. század 1944. augusztus 22-én hősi halált halt pilótája, Kovács Pál ht. őrmester hozzátartozói részére juttatták el.